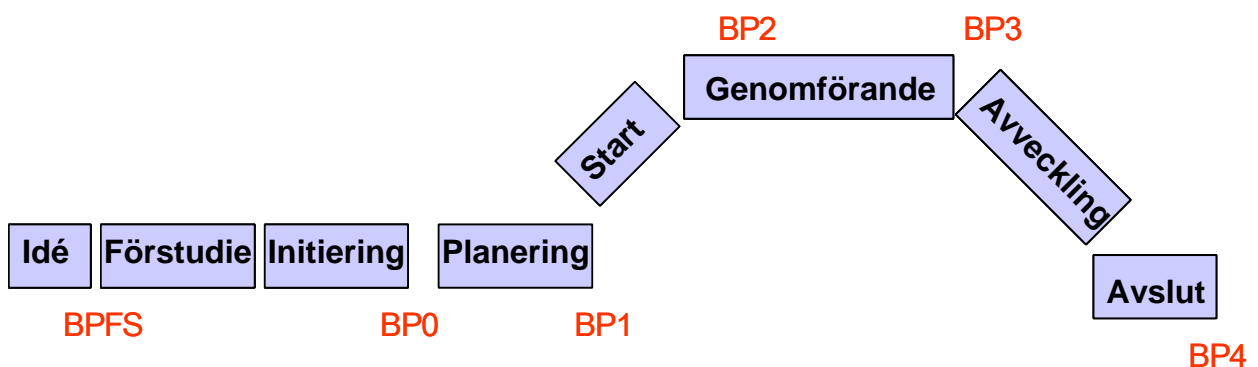

Bin, skadegörare och neonikotinoider

Projektdirektiv

Projektets fulla namn är:

”Utveckling av en beredskapsstruktur mot allvarliga skadegörare på bin samt inventering av risken för förgiftning av bin med växtskyddsmedel av typen neonikotinoider under svenska förhållanden.”

Innehållsförteckning

1	Inledning	4
1.1	Bakgrund	4
1.2	Kopplingar till andra projekt och verksamheter.....	5
2	Mål.....	6
2.1	Effekt mål	6
2.2	Produktmål.....	6
2.3	Målgrupp	6
2.4	Projektets förutsättningar	6
3	Omfattning och avgränsning	8
3.1	Omfattning	8
3.2	Avgränsning.....	8
4	Tids- och kostnadsuppskattning.....	10
5	Nyttor med projektet	11
6	Risikanalyis.....	12
7	Kvalitetssäkring	14
7.1	Kvalitetssäkring av processen.....	14
7.1.1	Arbetsmetod.....	14
7.1.2	Dokumenthantering.....	14
7.1.3	Rutiner för ändringshantering	14
7.2	Kvalitetssäkring av produkter	14
7.3	Extern kvalitetsgranskning	15
8	Organisation, ansvar och bemanning	16
9	Projektets komplexitet.....	17
10	Förvaltningsansvar	18

Ändringslogg för dokumentet

Datum	Ändring	Signatur
2012-12-19	MSB har beviljat extra pengar för att utvärdera effekten av neonicotinoider på humlor. Riskanalysen har uppdaterats. Projektets budget har uppdaterats. Projektgruppen har utökats med professor Henrik Smith, Lunds Universitet (LU).	Thorsten Rahbek Pedersen

Bilagor

Bilaga nr	Dokument	Versionsdatum
Bilaga nr 1	Detaljerad budget	2012-12-19

Projektdirektivets syfte

Projektets syfte är att utveckla en beredskapsstruktur som kan skydda svenska honungsbin mot allvarliga skadegörare och skydda både honungsbin och humlor mot förgiftningar av neonicotinoider. **Projektdirektivets** syfte är att beskriva varför projektet ska utföras vad som ska utföras och när. Projektdirektivet blir därmed ett viktigt arbetsredskap för projektledare, projektgrupp och styrgrupp. I projektdirektivet dokumenteras eventuella förändringar i projektet.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I Jordbruksverkets RSA 2010 framgår det att: ”Pollineringen av oljeväxter, klöverfrö, åkerbönor, frukt och bär hotas av brist på pollinatörer pga. sjukdomar, kvalster och virus i bisamhällena och minskning av antalet vilda pollinatörer.”

Jordbruksverket genomförde 2009 utredningen ”Massdöd av bin – samhällsekonomiska konsekvenser och möjliga åtgärder” (Rapport 2009:24). Utredningen finansierades av MSB.

I utredningen dokumenterades att den svenska beredskapsstrukturen mot skadegörare är bristfällig och att det behövs beredskapsplaner mot ett antal olika skadegörare. Problemet med den bristande beredskapsstrukturen var och är akut eftersom ändrade bestämmelser för import och införsel av bin medför en kraftigt ökad risk för import av nya skadegörare.

Utredningen visade också att pesticider och läkemedel utgör en risk för bihälsan. Detta har aktualiserats av nya studier som år 2012 har publicerats i bl.a. Science och visar ett möjligt samband mellan mycket låga doser av en grupp av växtskyddsmedel som kallas neonicotinoider och massdöd av bin och humlor. I Sverige används neonicotinoiderna bl.a. vid odling av vårrops. Vårropsutsäde betad med neonicotinoiden clothianidin importeras från bl.a. Tyskland. Clothianidin är inte godkänt i Sverige men det är tillåtet att importera betad utsäde.

De senaste åren har det konstaterats stora förluster av bin. Detta gäller internationellt såväl som i Sverige. Förlusten av bin bidrar till en begynnande pollineringskris, speciellt i Europa och Nordamerika. Samtidigt som arealerna med grödor som behöver eller gynnas av insektpollinering ökar så minskar eller stagnerar antalet honungsbin och vildbin som t ex humlor.

Detta hotar den gröna sektorns utvecklingsmöjligheter men även livsmedelproduktionen på sikt bl a genom att:

- Produktionen av klöverfrö till idisslare drabbas. Utan pollinerande insekter inget klöverfrö och därmed inte heller klöver i slåtter- och betesvallar.
- Produktionen av åkerbönor/rops minskar eller ökar inte i samma omfattning som förväntad. En bra insektpollinering kan öka skörden med upp emot 20 % i dessa grödor och en hög skördenivå är av avgörande betydelse för om grödorna kan konkurrera med importerade sojabönor.
- En bra insektpollinering ger högre oljehalt i raps och en jämnare och mindre utdragen mognad i både raps och åkerbönor. Brist på pollinatörer försämrar därmed även kvaliteten av den skördade råvaran.
- Brist på pollinerande insekter slår hårt på frukt- och bärindustrin. Pollinering av bin är nödvändig för att ge skörd. Med undermålig pollinering kan skörden minska med så mycket som 80 % och kvaliteten blir sämre.
- Bristen på pollinatörer gör att den biologiska mångfalden hotas och att våra vilda frukter och bär inte pollineras med skördeminskningar som följd. Frånvaron av pollinatörer kommer därmed inte enbart att drabba yrkesodlare utan även trädgårdsintresserade hobbyodlare och människor som njuter av naturen på fritiden på olika sätt.

1.2 Kopplingar till andra projekt och verksamheter

Projektet kan ses som en fortsättning av utredningen ”Massdöd av bin – samhällsekonomiska konsekvenser och möjliga åtgärder (Jordbruksverket Rapport 2009:24).

I det nationella honungsprogrammet arbetas för att förbättra villkoren för produktion och saluföring av biodlingsprodukter. Det nationella honungsprogrammet finansierar bland annat ett projekt som ska utreda möjligheterna för att etablera en nationell bishälsoorganisation. Arbetet med att utveckla en beredskapsstruktur mot biskadegörare kommer att koordineras med arbetet för att utveckla en bishälsoorganisation.

Jordbruksverket är huvudansvarig myndighet för det nationella miljömålet Ett rikt odlingslandskap. Genom information och kompetensutveckling jobbar Jordbruksverket för att gynna vilda och tama pollinatörer, bland annat i projektet Mångfald på slätten, www.jordbruksverket.se/mangfaldpaslatten.

Projektledaren ansvarar för koordineringen mellan projekten med hjälp av Jackis Lannek och Lars-Erik Staberg från Avdelningen för djurskydd och hälsa på Jordbruksverket.

2 Mål

2.1 Effektmål

Effektmålet är att få en ökad beredskap mot faktorer som på kort och lång sikt kan leda till ett betydande pollinationsunderskott i Sverige. Därmed skapas förutsättningar för friskare bi- och humlesamhällen, en ökning av antalet bisamhällen och biodlare samt flera vilda humlor i Sverige.

Ett annat effektmål är att höja Jordbruksverkets förmåga att klara av en krissituation i samband med angrepp av nya skadegörare och import av utsäde betat med bigiftiga preparat.

2.2 Produktmål

Produktmålet är att utveckla konkreta planer för hur allvarliga biskadegörare ska hanteras om och när de kommer till Sverige samt att utreda hur vi ska hantera eventuella risker för biodlingen och vilda humlor i samband med användningen av neonikotinoider i det svenska lantbruket.

2.3 Målgrupp

Projektets målgrupper är främst biodlare, lantbrukare och lantbrukarnas rådgivare. Berörda myndigheter som Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket kommer att informeras. Bitillsynsmän och distriktsveterinärer som kontrollerar importerade bisamhällen kommer att informeras om projektets resultat.

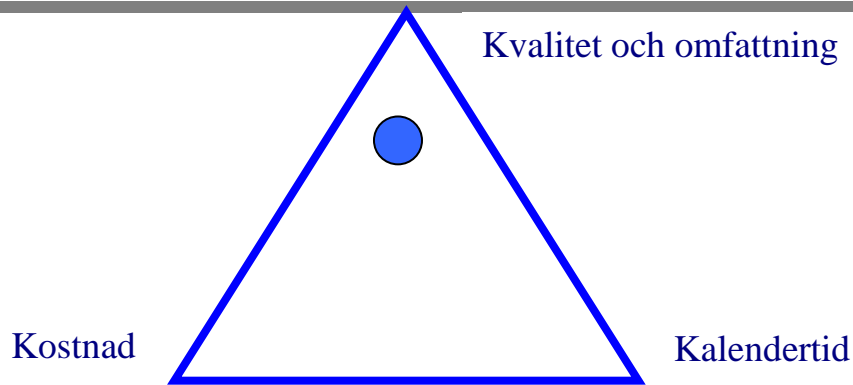
2.4 Projektets förutsättningar

Projektet består av två stora delar – en beredskapsstrukturdelen och en neonikotinoiddelen. För att göra en bra undersökning av neonikotinoidernas eventuella påverkan av de svenska honungsbina är vi helt beroende av aktörer utanför Jordbruksverket. Jordbruksverket kan inte själv göra vare sig fältarbetet eller analyserna i undersökningen. Vi är även beroende av ett bra samarbete med biodlarna och lantbrukarna som ska ställa jord respektive bin till rådighet.

Projektledaren gör dock bedömningen att förutsättningarna för att uppnå ett bra resultat är stora. Projektgruppen är mycket stark kunskapsmässigt och har gått att anlita kompetent personal till både neonikotinoidundersökningen (Maj Rundlöf) och skrivarbetet med beredskapsplanerna (Lotta Fabricius Kristiansen).

Starttid: 2012-06-01

Sluttid: 2014-12-31

I neonicotinoiddelen av projektet kommer projektets resultat (oavsett vilka) sannolikt att kännas provokativa och/eller hotande av antingen lantbrukare som använder neonicotinoider eller biodlare som upplever neonicotinoider som ett hot. Därför är en hög vetenskaplig kvalitet på undersökningen avgörande för om resultaten kan accepteras av projektets målgrupper.

3 Omfattning och avgränsning

3.1 Omfattning

2012:

- Projektledare utses och projektgrupp och styrgrupp etableras
- Vetenskaplig personal (forskare + fältassistent) anlitas till att genomföra undersökningen av neonicotinoiders eventuella påverkan av honungsbin
- Erfarenheter inhämtas från andra länder avseende neonicotinoidundersökningar och beredningsstruktur
- Skadegörare identifieras för vilka det ska utarbetas beredningsplaner
- En detaljerad genomförandeplan för neonicotinoidundersökningen i honungsbin utarbetas
- Lantbrukare och biodlare som ska delta i neonicotinoidundersökningen identifieras
- Det utarbetas riktlinjer för provtagning i samband med analyser för förekomst av neonicotinoider

2013:

- Vetenskaplig personal anlitas till att genomföra undersökningen av neonicotinoiders eventuella påverkan av humlor
- Det utarbetas en detaljerad genomförandeplan för undersökningen av neonicotinoidernas eventuella påverkan av humlor
- Eventuellt genomförs en studieresa till USA
- Biodlare och vetenskaplig personal utbildas i fält i registreringar och provtagningar
- Ett förslag utarbetas på beredningsstruktur mot skadegörare och det skickas på remiss
- Undersökningarna av neonicotinoiders eventuella påverkan av bin och humlor genomförs enligt genomförandeplanerna. Resultaten sammanställs och diskuteras varefter genomförandeplanerna vid behov justeras inför 2014

2014:

- Neonicotinoidundersökningarna fortsätter enligt de redigerade genomförandeplanerna.
- Efter remissen färdigställs de nya beredningsplanerna. De förmedlas till målgrupperna och införlivas i Jordbruksverkets ordinarie verksamhet
- Förslag om hur vi ska hantera eventuella risker kring användningen av neonicotinoider i det svenska lantbruket utarbetas. Förutom att analyserna sammanställs görs en internationell litteraturstudie, där de senaste forskningsresultat om bin, humlor och neonicotinoider presenteras och diskuteras.

3.2 Avgränsning

Jordbruksverkets Rapport 2009:24 "Massdöd av bin – samhällsekonomiska konsekvenser och möjliga åtgärder" beskriver att brist på pollen och nektar kan skada binas hälsa och att det behövs strategier för att få flera pollen- och nektarväxter i öppet landskap (slättbygd). Detta projekt kommer inte att behandla de eventuella konsekvenserna brist av pollen och nektarväxter på binas hälsa.

Strategier mot biskadegörarna varrokalster och amerikansk yngelröta ingår inte i projektet.

4 Tids- och kostnadsuppskattning

För kostnadsuppskattning se Bilaga 1 – Detaljerad budget. En detaljerad tidsuppskattning kommer först att utarbetas under vintern 2012/2013.

5 Nyttor med projektet

Det utarbetas ingen nyttokalkyl i detta projekt. Nyttan med projektet beskrivs i avsnitt 1.1 Bakgrund.

Honungsbinas pollinering av grödor och vilda växter har ett stort ekonomiskt värde som beskrivs i Jordbruksverkets Rapport 2009:24 Massdöd av bin – samhällsekonomiska konsekvenser och möjliga åtgärder samt i utredningen ”En utvärdering av Nationella Honungsprogrammet – Bieffekter av näringsstöd” som genomfördes hösten 2012.

Den senaste utredningen visade att värdet av honungsbinas pollineringsstjänster i Sverige är mellan 260 och 466 miljoner kronor. I dessa summor ingår endast kommersiella odlingar vilket innebär att värdet av honungsbinas pollinering av vilda växter, villaträdgårdar med mera tillkommar.

Värdet av humlor och andra vildbins pollinering har inte beräknats men i grödor som åkerbönor och rödklöverfrö visar nyare svenska studier att humlorna är de viktigaste pollinatörerna.

Detta projekt ska minska risken för just massdöd av bin och humlor till följe av användning av neonicotinoider samt minska risken för angrepp av skadegörare i biodlingen. Därmed förväntas projektet indirekt ha stor ekonomisk betydelse för biodlare, lantbrukare och trädgårdsodlare.

6 Riskanalys

Det finns betydande risker i projektet. Dels finns det risker kring själva genomförandet av projektet och dels finns det en risk att projektets produkter/slutsatser inte accepteras av målgrupperna för projektet. Riskerna är betydligt mindre i beredskapsstrukturdelen av projektet än i neonicotinoiddelen av projektet.

Genomförandet av projektet är mycket beroende av några få personer med specialkompetens. Det är ganska få personer i Sverige som har kompetens att göra det nödvändiga arbetet i projektet – både på SLU, LU och på Jordbruksverket. Därmed är projektet mycket känsligt för om de involverade drabbas av sjukdom, hittar nytt jobb, blir föräldralediga etc.

Det finns en avsevärd risk att de biansvariga på Avdelningen för djurskydd och hälsa inte har tillräcklig tid att jobba med beredskapsstrukturen.

Det finns en risk att vissa skadegörare kommer till Sverige innan beredskapsplanen är färdig. Denna risk är speciellt stor för trakékvalster som finns i våra grannländer.

Det är sannolikt att neonicotinoidundersökningen kommer att kritiseras oavsett vad resultaten visar. Även om undersökningen håller mycket hög kvalitet är det politiskt mycket frestande att ”kräva ytterligare information” om man inte gillar undersökningens slutsatser. Det finns bra internationella studier med mycket olika resultat så man kommer alltid att kunna hitta en lämplig referens. Det kan påverka genomslagskraften av undersökningen.

En mer osannolik risk är att regelverket kring användningen av neonicotinoider kan ändras på EU-nivå. Om medlen förbjuds är undersökningen onödig.

Det finns en del osäkerheter kring enskilda budgetposter.

Följande tilltag har tagits eller kan tas för att minska riskerna:

- I MSB-projekt skriver man normalt inte avtal med de involverade parterna. Det har dock gjorts i förbindelse med SLUs del av projektet eftersom de har huvudansvaret för ett bra genomförande av neonicotinoiddelen av projektet. Därmed kommer de att bli officiellt förpliktigade att leverera en bra undersökning. Ett avtal har också skrivits med biodlaren Bengt Andréasson, Skåne som ska leverera bisamhällena.
- Både neonicotinoidundersökningen och arbetet med beredskapsstrukturen måste hålla en hög vetenskaplig kvalitet. I och med att de mycket meriterade forskarna Ingemar Fries, Riccardo Bommarco, Henrik Smith och Maj Rundlöf är involverade i projektet ser möjligheterna dock särdeles lovande ut.
- Lotta Fries Kristiansen, som är en erfaren biodlare och projektledare, har tillfrågats och kan hjälpa till med arbetet med beredskapsstrukturen. Avtal har skrivits. Därmed avlastas personalen på Avdelningen för djurskydd och hälsa.
- Representanter för biodlingsorganisationerna och Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare deltar aktivt i utformningen av genomförandeplanen för neonicotinoidundersökningen vilket bör öka acceptansen av undersökningens resultat.
- Jordbruksverkets experter på växtskydd kommer att involveras i neonicotinoidundersökningen – bl.a. bör de komma med synpunkter på vilka slutsatser som kan dras av undersökningarna.

- Projekt- och styrgrupp ska under våren 2013 diskutera hur vi ska hantera situationen om en skadegörare dyker upp innan det finns en beredskapsplan.
- Budgeten bör noggrant följas upp av styrgruppen.

7 Kvalitetssäkring

Projektledaren har läst igenom ”Checklista för riskidentifiering och kvalitetssäkring av projekt”. Checklistan består av flera hundra frågor varav de flesta antingen icke är relevanta för detta projekt, självklarheter eller frågor som också behandlas i projektdirektivet. Speciellt i avsnitten om ”Avveckling” och ”Projektavslut” finns dock ett antal bra frågor att tänka på. Projektledaren kommer flera gånger per år 2012-2013 att gå igenom frågorna i avsnitten ”Start” och ”Genomförande”.

7.1 Kvalitetssäkring av processen

Avtal har skrivits med nyckelpersoner i projektet och styrgrupp och projektgrupp följer löpande upp på projektets genomförande och resultat.

7.1.1 Arbetsmetod

Se ovanför

7.1.2 Dokumenthantering

Dokumenterna kommer att sparas på G: Långtid, 10_aktiva_ projekt i en egen mapp ”MSB_Bin_Skadegörare_och_Neonikotinoider” och på projektledarens dator.

Dokumentens namn ska innehålla versionsnummer, en beskrivning av vad dokumentet innehåller samt ett datum, t ex:

1_Projektdirektiv_MSB projekt om bin, skadegörare och neonikotinoider_20120831

7.1.3 Rutiner för ändringshantering

Ändringar som innebär att projektets mål, omfattning eller tidplan förändras väsentligt ska beslutas av styrgruppen. Detta görs genom att använda mallen ändringsbegäran. Om ändringsbegäran med konsekvenser godkänns av styrgruppen så ansvarar projektledaren för att ändringen planeras och genomförs i projektet. Projektledaren har mandat att initiera mindre ändringar i projektet i samband med det löpande arbetet. Projektledaren ska rapportera sådana mindre ändringar till styrgruppen på närmast efterföljande styrgruppsmöte.

7.2 Kvalitetssäkring av produkter

Det är i första hand projektgruppen som ansvarar för kvalitetssäkringen av arbetet som genomförs i projektet.

Vid produktgranskning ska de som granskar ha kompetens inom aktuellt ämnesområde, avseende aktuell metodik och teknisk miljö.

7.3 Extern kvalitetsgranskning

Representanterna från universitet, lantbrukar- och biodlarorganisationer som ingår i projektgruppen garanterar en tillräcklig kvalitetsgranskning av det löpande arbetet.

Dr. Peter Rosenkranz från tyska Hohenheim Universitetet, kvalitetsgranskar genomförandeplanen för neonicotinoidundersökningen i honungsbin.

8 Organisation, ansvar och bemanning

Roll	Namn (i de fall det är klart)	Organisation	Ungefärlig omfattning
Projektbeställare:	Catrin Molander	Jordbruksverket	
Projektledare:	Thorsten Rahbek Pedersen	Jordbruksverket	1 200 timmar
Styrgrupp:	Catrin Molander	Jordbruksverket	
	Tobias Olsson	Jordbruksverket	
	Märta North	Jordbruksverket	
	Martin Sjödahl	Jordbruksverket	
	Else-Marie Mejersjö	Jordbruksverket	
Roller/kompetens i projektgrupp:			
	Jackis Lannek	Jordbruksverket	300 timmar
	Lars-Erik Staberg	Jordbruksverket	300 timmar
	Yngve Kihlberg	Biodlingsföretagarna	Se budget
	Lars Hellander	Sveriges Biodlares Riksförbund	Se budget
	Preben Kristiansen	Bihälsokonsulent	Se budget
	Albin Gunnarsson	Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare	Se budget
	Henrik Smith	LU	Se budget
	Riccardo Bommarco	SLU	Se budget
	Ingemar Fries	SLU	Se budget
Referensgrupp:	Ingen referensgrupp bildas i projektet		
Mentor (till projektledare):	Catrin Molander utpekar en mentor	Jordbruksverket	

9 Projektets komplexitet

Kontakt kommer att tas med projektkontoret när genomförandeplanen för neonicotinoidundersökningen är färdig och det har tagits fram en lista över vilka skadegörare som det behövs en förbättrad beredskapsstruktur för.

10 Förvaltningsansvar

Avdelningen för djurskydd och hälsa ansvarar för hanteringen av beredskapsplanerna som utarbetas under projektet. Detta ansvar kan dock delegeras till biodlingsorganisationerna eller en eventuell kommande nationell bihälsoorganisation.

Växt- och miljöavdelningen ansvarar för att förmedla resultatet av neonicotinoidundersökningen till rådgivare, biodlare, lantbrukare och relevanta myndigheter, till exempel Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket. Jordbruksverket har inte själv mandat att vare sig godkänna eller förbjuda växtskyddsmedel.